

Langdurige(r) detentie na recidive van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven

Prof. dr. mr. Sonja Meijer (projectleider)

Prof. dr. Masja van Meeteren

Mr. Isabel Achten

Mr. Cathelijne Immink

Nijmegen, november 2023

Onderzoekscentrum Staat & Recht (SteR), Radboud Universiteit

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), ministerie van Justitie & Veiligheid.

Copyright © 2023 Radboud Universiteit. Auteursrechten voorbehouden.

Samenvatting

Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding voor dit onderzoek is gelegen in een motie van de leden Van der Plas (BBB) en Eerdmans (JA21) die verzoekt:

‘in kaart te brengen wat de mogelijkheden zijn voor het opleggen van langdurige detentie na drie ernstige geweldsmisdrijven en welke wetswijzigingen hiervoor nodig zijn’ (Handelingen II 2021/22, 27-12-35 of Kamerstukken II 2021/22, 35 925-VI, nr. 105).

Uit een reactie van de minister voor Rechtsbescherming op deze motie volgt dat de kern van het onderzoek is gelegen in de vraag of recidive bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven leidt tot strafvermeerdering.

Het onderzoek richt zich op de volgende acht ernstige gewelds- en zedenmisdrijven: verkrachting (art. 242 Sr), moord (art. 289 Sr), doodslag (art. 287 Sr), gekwalificeerde doodslag (art. 288, 288a Sr), diefstal met geweld (art. 312 lid 1 Sr), openlijke geweldpleging (art. 141 lid 2, sub 2 en 3, Sr), brandstichting, overstroming en ontploffing (art. 157, lid 2 en 3, Sr), zware mishandeling (art. 302 Sr). Er is gekozen voor deze delicten, omdat dit gezien de strafdreiging volgens de wetgever de meest ernstige gewelds- en zedenmisdrijven zijn.

Doelstelling, probleemstelling en deelvragen

Het doel van het onderzoek is na te gaan of recidive bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven leidt tot het daadwerkelijk opleggen van een zwaardere straf door strafrechters, met name of dit leidt tot een langdurige(r) detentie.

De probleemstelling luidt als volgt:

In hoeverre leggen strafrechters zwaardere straffen op na constatering van (meervoudige) recidive bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven (in vergelijking met first offenders); waaruit bestaat de strafvermeerdering en in hoeverre leidt dit tot langdurige(r) detentie?

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van onderstaande deelvragen:

1. Komt de speciale en specifieke recidive voldoende naar voren in het strafdossier om door de rechter te kunnen worden meegewogen bij de strafoplegging?
2. Komt de speciale en specifieke recidive voldoende naar voren ter zitting om door de rechter te kunnen worden meegewogen bij de strafoplegging?

3. Wat is de motivatie van rechters om wel of niet tot strafvermeerdering over te gaan bij verschillende typen recidivisten?
4. Tot welke recidivetermijn gaan rechters over tot strafvermeerdering, met andere woorden na hoeveel jaar zonder delict wordt recidive niet meer tegengeworpen?
5. In hoeverre verwijst de rechter in zijn motivatie naar de speciale en specifieke recidive ter onderbouwing van het type opgelegde straf?
6. In hoeverre verwijst de rechter in zijn motivatie naar de speciale en specifieke recidive ter onderbouwing van de strafmaat?
7. In hoeverre gaan strafrechters over tot strafvermeerdering bij veroordeling van de eerste keer, tweede keer, derde keer of vaker recidivisten in vergelijking met die van first offenders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven?
8. Wat is het verschil bij recidivisten van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven ten opzichte van first offenders ten aanzien van:
 - a. in welke hoofdcategorie(en) (vrijheidsbeperkende maatregelen, onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen, taakstraffen, voorwaardelijke vrijheidsstraffen en boetes) de opgelegde straf valt;
 - b. de mediane, gemiddelde en modale straf uitgedrukt in sanctiepunten;
 - c. in hoeverre zijn hierbij verschillen waarneembaar tussen eerste, tweede en derde keer of vaker recidive?
9. Indien zwaardere of uitgebreidere straffen worden opgelegd aan eerste keer, tweede keer, derde keer of vaker recidivisten:
 - a. waar bestaat de strafvermeerdering uit?
 - b. in hoeverre leidt dit tot het opleggen van langdurige(r) detentie?
 - c. hoe kan worden begrepen dat zwaardere straffen worden opgelegd?

Onderzoeksmethoden

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. Door triangulatie kunnen de uitkomsten als gevolg van het gebruik van verschillende onderzoeksmethoden worden vergeleken en eventueel aanvullende resultaten worden verkregen. De validiteit en betrouwbaarheid van de uitkomsten worden op deze wijze verhoogd.

Aan de hand van literatuuronderzoek naar Nederlandse en internationale literatuur over straftoemeting in geval van recidive en jurisprudentieonderzoek naar met name uitspraken van de Hoge Raad is uiteengezet op welke wijze recidive bij de straftoemeting is genormeerd. Literatuuronderzoek is ook verricht naar de vraag hoe vergelijkbaar nationaal straftoemetingsonderzoek omgaat met de complexiteit van straftoemeting in strafzaken en om op verantwoorde wijze te bepalen hoe straffen onderling kunnen worden vergeleken door deze uit te drukken in sanctiepunten.

Voor het onderzoek is voorts een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van jurisprudentie gemaakt van vonnissen van rechtbanken die gepubliceerd zijn op rechtspraak.nl. Via rechtspraak.nl is jurisprudentie verzameld met betrekking tot de acht genoemde ernstige gewelds- en zedenmisdrijven van in beginsel de afgelopen drie jaar. De

uitspraken zijn in een Atlas.ti database vastgelegd. Uiteindelijk zijn in totaal 766 uitspraken geselecteerd.

Wanneer uit de kwantitatieve analyse bleek dat zwaardere of uitgebreidere straffen worden opgelegd aan recidivisten, of juist lichtere straffen, is middels een kwalitatieve analyse onderzocht met welke contextuele factoren dit te maken had. Voor wat betreft de contextuele factoren is met name gekeken naar de ernst van de onderliggende feiten en de achtergrond- en omgevingskenmerken van de daders (gender, psychische gesteldheid, sociaaleconomische factoren (bijv. het hebben van een baan), verslavingsproblematiek en familiesituatie). Om te onderzoeken hoe de strafrechter in zijn motivatie verwijst naar de speciale of specifieke recidive ter onderbouwing van het type opgelegde straf en de strafmaat (deelvraag 5 en 6) is eveneens informatie uit de verzamelde vonnissen gebruikt. Uit het kwalitatief coderen en analyseren van uitspraken volgt hoe gevonden verschillen in opgelegde straf en strafmaat tussen first offenders en recidivisten kunnen worden begrepen (deelvraag 9). Op deze manier is niet alleen vastgesteld of er verschillen zijn tussen first offenders en recidivisten, maar kon ook worden vastgesteld in welke mate deze verschillen daadwerkelijk kunnen worden toegeschreven aan beslissingen van rechters om een zwaardere straf op te leggen voor recidive.

Door middel van een dossieranalyse van 32 geselecteerde strafdossiers is het vonnis geanalyseerd om te zien of de recidive wordt genoemd bij de strafmotivering. Daarnaast zijn het uittreksel uit de justitiële documentatie (van de datum zoals vermeld in de ter terechtzitting voorgehouden stukken) en een eventuele reclasseringsrapportage bestudeerd. Op deze manier is onderzocht of speciale en specifieke recidive voldoende naar voren komt in het strafdossier om door de strafrechter te kunnen worden meegewogen bij de strafoplegging (deelvraag 1) en in hoeverre de strafrechter in zijn motivatie verwijst naar de speciale en specifieke recidive ter onderbouwing van het type opgelegde straf (deelvraag 5) en de strafmaat (deelvraag 6).

Tot slot zijn focusgroepen in totaal zeven focusgroepen gehouden waaraan 27 personen hebben deelgenomen: drie groepen rechters van drie rechtbanken (Amsterdam (4), Zeeland-West-Brabant (3) en Midden-Nederland (3)), raadsheren van een gerechtshof (Den Haag) (4), officieren van justitie van diverse arrondissementsparketten (Noord-Nederland, Zeeland-West-Brabant en Noord-Holland) (4), advocaten-generaal van een ressortsparket (ressortsparket Amsterdam, waarvan een verbonden aan de Landelijke Commissie Strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie) (2), strafrechtsadvocaten (4) en beleidsmedewerkers van de drie reclasseringsorganisaties (3). De focusgroepen zijn gehouden aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst die is gebaseerd op de deelvragen 1-7 en 9 van dit onderzoek en aangevuld met informatie die was verkregen uit de deskresearch, de analyse van jurisprudentie en de dossieranalyse (zie bijlage 3). Door middel van het de focusgroepen is onderzocht in hoeverre recidive naar voren komt in het strafdossier en op het onderzoek ter terechtzitting (deelvragen 1 en 2), wat de motivatie is van strafrechters om al dan niet over te gaan tot strafvermeerdering in geval van recidive (deelvraag 3), welke recidivetermijn zij hanteren (deelvraag 4), in hoeverre de rechter in de strafmotivering verwijst naar de recidive ter onderbouwing van het type opgelegde straf (deelvraag 5) en de strafmaat (deelvraag 6), in hoeverre rechters overgaan tot strafvermeerdering in geval van

eenmalige of meermalige recidive (deelvraag 7) en, indien zij over gaan tot strafvermeerdering, waar de strafvermeerdering uit bestaat, in hoeverre dit leidt tot het opleggen van langdurige(r) detentie en hoe kan worden begrepen dat zwaardere straffen worden opgelegd (deelvraag 9).

Beantwoording van de onderzoeksvragen en hoofdvraag

Recidive komt in het strafdossier vooraleerst in de justitiële documentatie naar voren. Rechters hebben inzage in de justitiële documentatie van de verdachte en baseren zich hierop voor het vormen van een oordeel over recidive. De informatie is voldoende om te kunnen nagaan of er sprake is van recidive, en van welke strafbare feiten. De justitiële documentatie bevat echter niet altijd voldoende informatie om de ernst van de eerder begane feiten in te schatten. Rechters geven aan dit als een gemis te ervaren, maar geven ook aan de ernst van de eerder gepleegde feiten doorgaans in te schatten aan de hand van de eerder opgelegde straf(soort). Ook reclasserings- en gedragsrapportages worden gebruikt om inkleuring te geven aan de feiten uit de justitiële documentatie. Daarnaast wordt de terechtzitting gebruikt om hierover informatie in te winnen.

Recidive komt ook ter terechtzitting aan de orde. Rechters ervaren voldoende mogelijkheden om recidive ter zitting te bespreken en dit gebeurt ook daadwerkelijk. Advocaten hebben evenwel de indruk dat rechters zich vooral laten leiden door de justitiële documentatie bij het vaststellen van recidive. Dat is opvallend gelet op de constatering dat rechters zelf aangeven dat de justitiële documentatie weinig aanknopingspunten biedt voor het vaststellen van de ernst van voorgaande feiten en dat zij dit als een gemis ervaren.

Het opleggen van een hogere straf is voor rechters het uitgangspunt in geval van recidive. Strafverhoging is ook het uitgangspunt in de LOVS-oriëntatiepunten en de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie die (indirect) een normerende werking hebben op de straftoemtingsbeslissing. Er kunnen evenwel redenen zijn om bij recidive niet over te gaan tot het opleggen van een hogere straf. Die redenen zijn sterk casuïstisch bepaald. Redenen die naar voren kwamen zijn het tijdsverloop tussen het plegen van het feit en de behandeling van de zaak ter terechtzitting en in samenhang daarmee de veranderingen die zich in die tijd hebben voorgedaan in de persoonlijke omstandigheden van de verdachte, de psyche van de verdachte en wat daarover is geschreven in de gedragskundige rapportages, de persoonlijke omstandigheden van de verdachte (bijvoorbeeld diens gezondheid, schrijnende familieomstandigheden, of het opleggen van een straf een behandeling voor een verslaving zou doorkruisen, of de verdachte zijn woning of werk zou verliezen als gevolg van het opleggen van een bepaalde straf(duur)), de context van het delict, de omstandigheden waaronder het delict is gepleegd, de proceshouding van de verdachte (zwijgrecht) en of een verdachte zich schuld bewust toont. Bovendien hangt het van de ernst en het soort feit af in hoeverre rekening wordt gehouden met bovengenoemde omstandigheden: de toedracht van het feit en de context spelen een veel grotere rol bij de delicten diefstal met geweld, openlijke geweldpleging, brandstichting en zware mishandeling en in mindere mate bij de delicten verkrachting, moord, doodslag en gekwalificeerde doodslag. Het soort recidive, met name eerdere veroordeling(en) voor geweldsdelicten, vormt bovendien een belangrijke overweging om de recidive in

strafverzwarende zin mee te wegen. Andersoortige recidive kan verdachten ook zwaar aangerekend worden als hier een patroon van beroepsriminaliteit uit naar voren komt. In gevallen van (ernstige) meervoudige recidive zijn strafrechters ook geneigd tot strafvermeerdering over te gaan.

Ook is onderzocht tot welke verjaringstermijn rechters overgaan tot strafvermeerdering. Met de verjaringstermijn wordt hier bedoeld na hoeveel jaar zonder delict recidive niet meer wordt tegengeworpen. In het onderzoek naar deze vraag bleek dat rechters zich soms bij de straftoemeting laten beperken als gevolg van een verkeerde interpretatie van de algemene recidivebepaling van artikel 43a Sr. Deze bepaling geeft de rechter de mogelijkheid om de op het betreffende misdrijf gestelde strafmaximum te overschrijden en de op het misdrijf gestelde gevangenisstraf met maximaal een derde te verhogen. Dat is echter enkel mogelijk indien tijdens het plegen van het (nieuwe) misdrijf nog geen vijf jaar zijn verlopen sedert een vroegere veroordeling van de schuldige tot een gevangenisstraf wegens een soortgelijk misdrijf dat in kracht van gewijsde is gegaan. De verjaringstermijn van vijf jaar die in artikel 43a Sr wordt genoemd, wordt soms ten onrechte toegepast op alle gevallen van recidive, ook gevallen waar het vergroten van de bandbreedte niet aan de orde is. Dat zou kunnen betekenen dat rechters recidive van feiten die langer dan vijf jaar geleden zijn gepleegd in voorkomende gevallen niet in strafverzwarende zin laten meewegen omdat zij in de veronderstelling zijn dat dat niet mogelijk is. Tegelijkertijd is ook aangegeven dat recidive in die gevallen dan soms toch wordt meegewogen. De respondenten die dit aangeven lijken daarmee in de veronderstelling dat zij tegen de wet ingaan, terwijl zij in feite binnen de kaders van de wet blijven. Rechters geven verder aan het lastig te vinden om in abstracto een termijn te noemen waarbinnen eerder gepleegde delicten nog zouden moeten kunnen meewegen bij de strafoplegging voor een nieuw delict.

In het strafvonnis en in de strafmotivering geeft de rechter doorgaans aan acht te hebben geslagen op de justitiële documentatie of het strafblad. Er wordt echter vaak niet gemotiveerd op welke wijze (de afwezigheid van) een strafblad een rol heeft gespeeld in het bepalen van de strafmodaliteit en strafmaat. Dat is in lijn met de rechtspraak van de Hoge Raad, op grond waarvan er moet worden uitgegaan dat de recidive in die gevallen in strafverzwarende zin is meegenomen. Wanneer dit wel duidelijk wordt gemaakt beperkt de strafrechter zich doorgaans tot algemene bewoordingen die aangeven dat de recidive in strafverzwarende zin is meegewogen. Het omgekeerde komt ook voor, dat rechters aangeven dat het blanco strafblad in strafmatigende zin is meegewogen of dat om deze reden wordt gekozen voor een grotendeels voorwaardelijke gevangenisstraf of taakstraf. Slechts in enkele gevallen wordt bij recidive concreet gemaakt en uitgelegd dat dit keer een onvoorwaardelijke gevangenisstraf op zijn plaats is, of dat het patroon dat uit de delictsgeschiedenis blijkt de verdachte zwaar wordt aangerekend. Meestal is recidive een van de vele straftoemetingsfactoren waarop de beslissing voor een strafsoort wordt gebaseerd waardoor het mogelijk is dat een first offender voor eenzelfde delict een zwaardere straf krijgt dan een recidivist.

Uit het onderzoek volgt verder dat strafrechters daadwerkelijk overgaan tot strafvermeerdering bij de veroordeling van recidivisten in vergelijking met first offenders. Zij leggen gemiddeld genomen een significant hogere straf op aan recidivisten van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven. Dit wil evenwel niet zeggen dat een recidivist voor een zwaar

gewelddelict per definitie een zwaardere straf krijgt dan een first offender. Er bestaan enorme verschillen in de ernst van de gepleegde delicten en de omstandigheden van de verdachten, en uiteraard dient de rechter deze aspecten ook mee te wegen bij het bepalen van zowel de strafsoort, de strafmodaliteit als de hoogte van de straf. Zulke andere aspecten van een zaak wegen soms zo zwaar dat een recidivist toch een relatief lage straf krijgt, en een first offender een enorm hoge straf.

De onvoorwaardelijke gevangenisstraf is zowel bij first offenders (89%) als bij recidivisten (92%) veruit de meest opgelegde hoofdstraf bij ernstige gewelds- en zedenmisdriven. De strafrechter legt verder iets vaker voorwaardelijke gevangenisstraffen of taakstraffen als hoofdstraf op aan first offenders in vergelijking met recidivisten. De verschillen zijn echter niet groot en verschillen per type delict. Het is dus niet zo dat een recidivist altijd per definitie een onvoorwaardelijke gevangenisstraf als hoofdstraf krijgt. Soms kiest de rechter ervoor om bijvoorbeeld vanwege de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde een voorwaardelijke straf op te leggen of een beperkte onvoorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een omvangrijke taakstraf. Het reclasseringsrapport speelt hierbij een belangrijke rol, met name bij de keuze voor het type straf en de vraag of een deel van de gevangenisstraf voorwaardelijk wordt opgelegd.

Gemiddeld werden 1.014 dagen (2,8 jaar) gevangenisstraf opgelegd aan first offenders, en omgerekend 1.348 dagen (3,7 jaar) aan recidivisten bij ernstige gewelds- en zedenmisdriven. Uitgedrukt in sanctiepunten was het mediane aantal sanctiepunten bij first offenders 585 en bij recidivisten 720, en de modus bedroeg 405 bij first offenders en 1825 bij recidivisten. Omdat opgelegde straffen sterk uiteenlopen en niet vaak exact dezelfde straf wordt opgelegd is de modus echter geen goede maat om de opgelegde straf van first offenders en recidivisten te vergelijken.

Het bleek niet mogelijk te preciseren in hoeverre verschillen waarneembaar zijn tussen een eerste, tweede, derde keer of vaker recidive, omdat uit de vonnissen onvoldoende naar voren komt hoe vaak een verdachte eerder een delict heeft gepleegd. Het is bovendien moeilijk om te preciseren waar de strafvermeerdering in concrete gevallen aanwijsbaar uit bestaat, omdat rechters, als gezegd, niet altijd uitleggen of en zo ja, waarom zij recidive strafverzwarend meewegen. Rechters blijken over het algemeen over te gaan tot strafvermeerdering bij meervoudige recidive. Dit is ook het uitgangspunt in de Aanwijzing kader voor strafvordering meerderjarigen van het openbaar ministerie en de LOVS-oriëntatiepunten en hiervan wordt alleen in bijzondere gevallen afgeweken. Rechters rekenen met name meervoudige soortgelijke recidive zwaar aan. Hetzelfde geldt voor andersoortige (algemene) recidive wanneer hier een patroon van beroepsriminaliteit uit naar voren komt. De strafvermeerdering kan bestaan uit een keuze voor een groter onvoorwaardelijke deel van de gevangenisstraf en/of een gevangenisstraf van een langere duur. Dit is echter een gemiddeld plaatje. In sommige gevallen zal de strafvermeerdering hoger uitvallen en in de bijzondere omstandigheden van het geval kunnen soms ook redenen liggen om van strafvermeerdering af te zien. Rechters kiezen bij meervoudige recidive vaak ook voor een maatregel zoals tbs of isd. Het is dus niet altijd een kwestie van zwaardere straffen maar ook van anders straffen. De grondslag voor het opleggen van een zwaardere straf lijkt vooral te worden gevonden in de strafdoelen van vergelding en speciale preventie, meer specifiek incapacitatie.

De beantwoording van de hoofdvraag van het onderzoek, is als volgt. Uit de analyse van jurisprudentie, dossiers en focusgroepen blijkt dat strafrechters na constatering van recidive bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven zwaardere straffen opleggen aan recidivisten dan aan first offenders. Deze strafvermeerdering bestaat slechts voor een klein deel uit de keuze voor de hoofdstraf, omdat er bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven doorgaans (in 91% van de gevallen) sowieso een onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt opgelegd. Wel kiest men er bij first offenders verhoudingsgewijs wat vaker voor om een groter deel van die gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, of om een taakstraf op te leggen. De strafvermeerdering bij recidive bestaat ogenschijnlijk grotendeels uit het opleggen van meer dagen onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Uitgedrukt in sanctiepunten wordt aan recidivisten gemiddeld genomen 334 dagen meer onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd dan aan first offenders. Uitgaande van de mediaan komt men op 135 dagen meer onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Discussie

Een eerste belangrijke constatering van dit onderzoek is dat recidive door de band genomen samengaat met een zwaardere straf, maar dat er ook gevallen zijn waarbij de rechter in geval van recidive de straf niet verzwart.

Een tweede belangrijke constatering is dat de conclusies voor wat betreft de analyse van jurisprudentie iets zeggen over de geanalyseerde vonnissen. Hoewel deze waarschijnlijk behoorlijk representatief zijn voor de algemene rechtspraak in geval van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven kan dat niet met zekerheid worden vastgesteld. Er zijn echter diverse aanwijzingen dat de door ons onderzochte vonnissen een zeer representatief beeld geven. Zo is het bij ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gebruikelijk om vonnissen op rechtspraak.nl te publiceren. Bovendien hebben wij voor de gekozen ernstige gewelds- en zedendelicten in de gekozen onderzoeksperiode *alle* vonnissen geanalyseerd die voldeden aan onze in- en exclusiecriteria.

Een derde constatering is dat de kwaliteit van de data bij de analyse van jurisprudentie op sommige punten te wensen overliet. Zo bleek dat rechters in hun vonnissen niet altijd duidelijk motiveren of toelichten of er sprake is van recidive, en zo ja om wat voor recidive het gaat. Ook wordt niet altijd even duidelijk of en hoe recidive meeweegt, overigens conform de rechtspraak van de Hoge Raad. Hierdoor zijn bij een niet onaanzienlijk aantal vonnissen bepaalde aspecten gecategoriseerd als ‘onbekend’. Toekomstig onderzoek zou uit kunnen wijzen of hier een systematische vertekening in zit. Ook bleek er soms sprake te zijn van samenloop met andere delicten. Meestal waren dit lichtere delicten, waardoor dit de data waarschijnlijk niet zwaar heeft beïnvloed. Er was echter ook een aantal uitzonderlijke gevallen waarbij er samenloop was met een zeer zwaar delict. In het onderhavige onderzoek is de categorisering van rechtspraak.nl aangehouden. Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of – indien reeds bekend – te publiceren hoe deze categorisering in de praktijk tot stand komt om volgend rechtspraakonderzoek inzicht op dit punt te geven. In de kwalitatieve analyse zijn de uitzonderlijke gevallen evenwel voldoende geduid.

Ten vierde is in dit onderzoek door het combineren van verschillende vormen van data en het toepassen van verschillende analysemethoden een valide beeld gevormd van de rechtspraktijk aangaande strafvermeerdering bij recidive. Op deze manier werden verschillende invalshoeken en perspectieven gecombineerd. Deze perspectieven spreken elkaar in geen geval tegen, maar bevestigen elkaar en vullen elkaar aan.

Een (juridisch-normatieve) conclusie van dit onderzoek is dat de algemene recidiveregeling van artikel 43a en 43b Sr – die algemeen is omdat deze ziet op alle misdrijven – nauwelijks wordt toegepast. De belangrijkste reden daarvoor is dat de bandbreedte waarbinnen de rechter straftoemtingsvrijheid heeft over het algemeen ruim genoeg wordt bevonden. Uit dit gegeven valt af te leiden dat de situaties waarin artikel 43a Sr wel wordt toegepast uitzonderingen betreffen. In de huidige rechtspraktijk lijkt aldus voldoende bandbreedte te bestaan voor een proportionele bestraffing van recidive. In uitzonderlijke gevallen waar behoefte is de bandbreedte verder te verbreden maakt de rechter gebruik van de mogelijkheid die de wet biedt.

Uit het onderzoek volgt verder dat de termijn waarbinnen recidive mag worden meegewogen onnodig beperkend wordt opgevat als gevolg van een verkeerde – want te ruime – interpretatie van de in artikel 43a Sr genoemde verjaringstermijn van vijf jaar. Het verdient aanbeveling de Aanwijzing kader voor strafvordering meerderjarigen van het openbaar ministerie en de rechtspraktijk op dit punt in lijn te brengen met de bedoeling van de wetgever.

Een laatste punt ziet op de strafmotivering door de rechter. Uit het onderzoek volgt dat vaak niet wordt gemotiveerd op welke wijze de (afwezigheid van) een strafblad een rol heeft gespeeld in het bepalen van de strafmodaliteit. Dat is weliswaar in lijn met de rechtspraak van de Hoge Raad dat indien de rechter in verband met de strafoplegging melding maakt van een niet ten laste gelegd feit, ervan mag worden uitgegaan dat die omstandigheid in strafverzwarende zin is betrokken in de strafoplegging, maar het roept wel de vraag op hoe begrijpelijk de motivering van de rechter (voor de verdachte en het grotere publiek) is. Deze lijn in de jurisprudentie ontslaat de strafrechter niet van diens verantwoordelijkheid om uit te leggen of en in welke mate eerder begane strafbare feiten hebben meegewogen bij de strafoplegging in de voorliggende zaak. Dit sluit bovendien aan bij het wetsvoorstel Modernisering Strafvordering waarbij het uitgangspunt bij de beslissing tot strafoplegging lijkt te zijn dat ruime uitleg over die beslissing moet worden verschaft en dat aan procespartijen en de samenleving moet worden uitgelegd welke factoren bij de strafoplegging een rol hebben gespeeld.